

RECENZIJĄ

VEIKLOS TYRIMAS – PROFESINIO AUGIMO KULTŪROS RAIŠKA

Arūnas Acus

Klaipėdos universitetas

Birutė Anužienė.

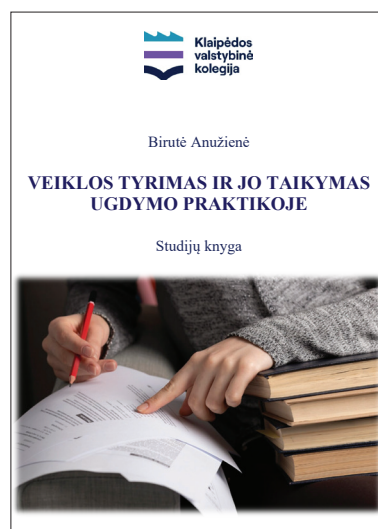
Veiklos tyrimas ir jo taikymas ugdymo praktikoje. Studijų knyga. 2026. ISBN-978-609-454-970-0.

Klaipėdos valstybinė kolegija

<https://ebooks.kvk.lt/eb/3297/veiklos-tyrimas-ir-jo-taikymas-ugdymo-praktikoje/>

Birutės Anužienės studijų knyga „Veiklos tyrimas ir jo taikymas ugdymo praktikoje“ yra reikšmingas ir savitas indėlis į šiuolaikinę edukologiją, ypač į tą jos kryptį, kuri siekia mažinti atotrūkį tarp teorijos ir praktikos. Ji išskirtinė tuo, kad autorė veiklos tyrimą pristato ne tik kaip tyrimo strategiją ar metodą, bet ir kaip profesinio augimo kultūrą, kurioje pedagogas tampa savo veiklos tyrėju, kūrėju ir reflektuotoju. Tai leidžia veiklos tyrimą suvokti ne kaip formalų akademinį reikalavimą, bet kaip kasdienės pedagoginės praktikos dalį, padedančią mokytojui priimti labiau pagrįstus (duomenimis) sprendimus.

Švietimo tyrimuose dažnai akcentuojama, kad mokslinės įžvalgos gali pagerinti ugdymo kokybę, tačiau realybėje teorija neretai lieka virš praktikos – kaip abstrakti idėjų sistema, kurią sunku pritaikyti kasdienėje pedagoginėje veikloje.

B. Anužienės knyga šį atotrūkį įveikia labai konkrečiai: ji pateikia metodiką, kuri leidžia teorijai išsiskirti praktikoje. Tai yra esminė knygos vertė, nes ji primena, kad moksliniai tyrimai nukreipti į praktikos tobulinimą, bet tam, kad teorija taptų veikimu, būtina metodika. Teorija nurodo kryptį, o metodika leidžia ta kryptimi judėti.

Knygoje nuosekliai atskleidžiama, kad veiklos tyrimas yra ne tik tyrimo strategija, bet ir pedagogo savosios veiklos supratimo, jos keitimo ir vertinimo pagal pokyčių poveikį būdas. Ši išvalga įgauna konkrečią formą: veiklos tyrimas pristatomas kaip cikliškas, lankstus, praktikai artimas procesas, kuriame pedagogas nuolat stebi, veikia, analizuoja ir reflektuoja. Tai ne abstrakti schema, o metodinis kelias, kuriuo galima eiti realioje ugdymo aplinkoje, atsižvelgiant į vaikų poreikius, grupės dinamiką ir ugdymo situacijų sudėtingumą. Toks cikliškumas šiuolaikinėje ugdymo praktikoje, kur pedagogas nuolat susiduria su greitai kintančiomis situacijomis ir turi gebėti priimti sprendimus realiu laiku, ypač svarbus.

Vienas stipriausių knygų aspektų yra teorinis pagrindas. Autorė veiklos tyrimą įtvirtina kultūrinės-istorinės veiklos teorijos kontekste, remdamasi L. Vygotskiu, A. Leontjevu ir Y. Engeström'u. Šis teorinis pagrindas leidžia veiklos tyrimą suprasti ne kaip techninį instrumentą, bet kaip socialiai tarpininkaujamą procesą, orientuotą į veiklos sistemos transformaciją, grindžiamą prieštaravimų analize ir pokyčio logika. Tai suteikia knygai gylio ir leidžia pedagogui matyti savo veiklą platesniame mokymosi ir raidos kontekste. Ypač svarbu tai, kad autorė geba sudėtingas teorines idėjas perteikti aiškiai, suprantamai ir praktiškai, todėl knyga tampa prieinama ne tik akademinėi bendruomenei, bet ir pedagogams praktikams.

Be to, ši teorinė prieiga leidžia veiklos tyrimą įtvirtinti platesniame tarptautiniame kontekste. Y. Engeström'o ekspansyviojo mokymosi teorija, L. Vygotskio sociokultūrinė paradigma, A. Leontjevo veiklos struktūros analizė sudaro teorinį karkasą, kuris šiandien yra vienas svarbiausių šiuolaikinės edukologijos pamatų. B. Anužienės knyga šias teorijas ne tik pristato, bet ir parodo, kaip jos gali būti taikomos realiose ugdymo situacijose, tai yra reta ir ypač vertinga. Lietuvos edukologijos literatūroje veiklos tyrimas dažnai pristatomas fragmentiškai, o ši knyga išskirtinė tuo, kad suteikia vientisą, nuoseklų, tarptautiniais šaltiniais grįstą teorinį pagrindą.

Metodologinė knygos struktūra ypač vertinga studentams ir pradedantiesiems pedagogams. Autorė pateikia aiškius veiklos tyrimo žingsnius, tyrimo planavimo logiką, duomenų rinkimo bei analizės formas, refleksijos modelius, konkrečius instrumentus ir formas, pritaikomas realiose situacijose. Tokia struktūra leidžia pedagogui ne tik suprasti, kas yra veiklos tyrimas, bet ir kaip jį atlikti. Tai yra būtent ta vieta, kur teorija tampa metodika, o metodika – praktika. Knyga padeda

pedagogui įgyti tyrėjo kompetencijų, kurios šiandien laikomos būtina profesinės tapatybės dalimi.

Ypač svarbu tai, kad autorė pateikia ne tik metodologinius žingsnius, bet ir jų logiką. Skaitytojas supranta, kodėl tam tikri duomenys renkami, kaip jie analizuojami, kaip formuojami pokyčio tikslai ir kaip vertinamas jų poveikis. Tai leidžia pedagogui ne tik atlikti tyrimą, bet ir suprasti jo prasmę, o tai yra esminė tyrėjo kompetencijos dalis. Ši metodologinė dalis taip pat atliepia šiuolaikinio švietimo poreikį ugdyti mokytojus, gebančius dirbti su duomenimis, analizuoti savo praktiką ir priimti pagrįstus sprendimus.

Empiriniai pavyzdžiai, pateikti trečiame skyriuje, yra vienas praktiškiausių knygų elementų. Jie leidžia skaitytojui matyti, kaip veiktos tyrimas atrodo realybėje: kaip formuluojama problema, renkami duomenys, analizuojami pokyčiai, reflektuojama. Tai ne tik iliustracijos, bet ir mokymosi situacijos, leidžiančios pedagogui įsivaizduoti savo paties tyrimą. Šie pavyzdžiai ypač vertingi studentams, dažnai jaučiantiems teorijos ir praktikos atotrūkį, ir pedagogams, kurie norėtų pradėti tyrimą, bet nežino, nuo ko. Pateikti empiriniai pavyzdžiai padeda suprasti, kaip veiklos tyrimas gali būti pritaikomas skirtinguose ugdymo kontekstuose – nuo ikimokyklinio iki pradinio ugdymo.

Knyga turi ir gilesnį filosofinį sluoksnį. Ji primena, kad pedagogas nėra tik ugdymo programų vykdytojas. Jis yra veiklos kūrėjas, pokyčio iniciatorius, tyrėjas, reflektuojantis praktikas. Veiktos tyrimas čia tampa ne tik metodika, bet ir profesinės tapatybės dalimi. Tai pedagogą įgalinanti perspektyva, ypač svarbi šiuolaikinėje švietimo kultūroje, kur mokytojo agentiškas ir savarankiškas yra būtinos kokybiško ugdymo sąlygos. Ši knyga padeda pedagogui suvokti, kad jis turi teisę ir pareigą kurti pokyčius, o ne tik vykdyti išorinius nurodymus.

Knyga atliepia ir platesnius šiuolaikinio švietimo iššūkius: mokytojų profesinio perdegimo riziką, nuolatinį ugdymo turinio kaitos spaudimą, didėjančius vaikų poreikių įvairovės iššūkius. Veiktos tyrimas, kaip jį pristato autorė, tampa ne tik tyrimo metodika, bet ir pedagogo profesinės tapatybės išlaikymo būdu, galimybe atrasti prasmę savo veikloje ir kurti tvarius pokyčius, kurie remiasi realiais duomenimis, o ne nuojauta ar išoriniais reikalavimais. Tai ypač aktualu šiandien, kai pedagogai dažnai jaučiasi spaudžiami, o veiklos tyrimas gali padėti susigrąžinti profesinę autonomiją ir pasitikėjimą savo sprendimais.

Nors knyga yra išskirtinai vertinga, keli aspektai galėjo būti dar labiau išplėtoti.

Pirmiausia, nors autorė pateikia daug praktinių instrumentų, kai kuriems jų būtų galima suteikti platesnį kontekstą, pavyzdžiui, aptarti jų taikymo ribotumus ar galimus iššūkius realiose situacijose. Kai kurios formos yra aiškios, bet pradedantiesiems pedagogams galėtų būti naudinga matyti ir „nesėkmingų“ pavyzdžių

analizę – tai leistų suprasti, kad veiklos tyrimas – ne linijinis procesas, o klaidos yra natūrali tyrimo dalis.

Antra, knygoje daug dėmesio skiriama ikimokykliniam ir pradinių klasių ugdymui, tačiau veiklos tyrimo metodika galėtų būti dar plačiau įvietinta ir kituose ugdymo kontekstuose, pavyzdžiui, dirbant su paaugliais, su mišriomis klasėmis ar su specialiųjų poreikių mokiniais. Taip knyga taptų dar universalesnė.

Trečia, nors teorinis pagrindas gana tvirtas, kai kuriems skaitytojams gali pritrūkti platesnio tarptautinio veiklos tyrimo tradicijų palyginimo, pavyzdžiui, Kembridžo, Melburno ar Helsinkio universitetų tyrėjų požiūrių. Toks palyginimas leistų aiškiau suprasti, kuo Lietuvos kontekstas yra unikalus ir kaip veiklos tyrimas gali būti pritaikomas skirtingose švietimo sistemose.

Vis dėlto šios pastabos nėra esminiai trūkumai – veikia kryptys, kurios galėtų būti plėtojamos ateityje, jei autorė nuspręstų rengti antrąjį leidimą ar papildomą metodinį vadovą.

Apibendrinant galima teigti, kad Birutės Anužienės studijų knyga yra daugiau nei metodinis vadovas. Tai tiltas tarp žinojimo ir veikimo, tarp teorijos ir praktikos, tarp mokslinių išvalgų ir realių pokyčių ugdymo aplinkoje. Ji primena, kad moksliniai tyrimai prasmingi tik tada, kai tampa gyvu veikimu, o veikimas – tik tada, kai remiasi apmąstyta teorija ir aiškia metodika. Tai knyga, kuri gali tapti svarbiu orientyru tiek studentams, tiek pedagogams, tiek švietimo institucijų bendruomenėms, siekiančioms kurti duomenimis grįstą, refleksivią ir vaikų poreikiams jautrią ugdymo praktiką.